

cipii formalis ad formatum; et ideo quæ secundum rem ad naturam pertinent, possunt prædicari de supposito, sicut natura prædicatur, scilicet in concreto. Quia autem unio facta est in supposito, ut scilicet sit unum et idem suppositum divinæ et humanæ naturæ; ideo de illo supposito possunt prædicari ea quæ consequuntur secundum rem utramque naturam, sicut et ipsæ naturæ de ipso prædicantur: quia enim divina natura prædicatur de Filio Dei in concreto et in abstracto; ideo proprietates ejus possunt utroque modo prædicari de ipso: quia vero humana natura prædicatur in concreto tantum; ideo humanæ naturæ proprietates in concreto tantum prædicantur. Nec differt utrum fiat prædicatio de supposito secundum nomen quod significat divinam naturam, ut Verbum; vel humanam, ut Jesus, vel utrumque, sicut Christus; quia per omnia supponitur idem suppositum: sed tamen hoc suppositum non constituitur per naturam humanam, sed humana natura advenit ei jam ab æterno præexistenti in alia natura. Unde duo singulariter inveniuntur in compositione humanæ naturæ ad istud suppositum, scilicet quod unum ei, et quod se habet ad ipsum per modum partis, secundum quod istud suppositum in duabus naturis subsistit; et ideo a prædicta generalitate excluduntur ea quæ unionem important, et iterum ea quæ nata sunt de se et personæ et naturæ convenire, quæ non possunt prædicari de supposito nisi cum additione, sicut ea quæ sunt partis de toto.

Ad primum ergo dicendum, quod proprietates creatæ dicuntur de Filio Dei, non quasi ipsa persona æterna his informetur, sed quia natura assumpta informatur eis; sicut proprietates quibus informantur partes, prædicantur de toto.

Ad secundum dicendum, quod illa ratio concludit, quod proprietates humanæ naturæ non prædicantur in abstracto de Christo; quod et verum est.

Ad tertium dicendum, quod assumi est de illis quæ unionem important; et ideo non oportet quod dicatur de Filio Dei.

Ad quartum dicendum, quod prædestinatio Christi est respectu unionis; unde prædestinatus includit unionem sicut terminum prædestinationis; et ideo sicut homo unicus dicitur, ita et prædestinatus unicus; non autem Filius Dei. Et præterea prædestinatus includit factionem, ut patet ex prædictis; unde sicut esse factum non dicitur de Filio Dei absolute, ita nec esse prædestinatum.

Ad quintum dicendum, quod sicut humana natura est creatura, et tamen cum prædicetur de Christo in concreto, non sequitur quod Christus

sit creatura; ita etiam non sequitur propter hoc quod proprietates naturæ humanæ in concreto de Christo prædicentur, quod Christus sit creatura.

Ad sextum dicendum, quod ad veritatem propositionis sufficit quod prædicatum conveniat subjectis quoecumque modo; sed ad hoc quod propositio sit per se, oportet quod conveniat sibi ratione formæ importatæ per subjectum; unde hæc est vera: *Deus est passus*; non tamen est per se: et quia reduplicatio exigit locutionem per se veram; ideo non est similis ratio de reduplicacionibus et propositionibus quæ sunt sine reduplicacione.

Ad septimum dicendum, quod aliqua consequuntur humanam naturam, non secundum quod prædicatur de Filio Dei; et illa non oportet quod de Christo prædicentur.

Et ex dictis patet solutio ad consequentia.

Expositio textus.

Omnia per ipsum facta sunt. Videtur hoc non esse ad propositum: quia Augustinus intendit de Filio Dei, in quantum est Filius Dei. — Et dicendum, quod quia non est in Christo aliud suppositum nisi persona Filii Dei; ideo sicut de Filio Dei dici non potest quod sit creatura; ita nec de Christo.

Nam si creatura esset, sibi mandaret prædicari Evangelium. Videtur quod hoc non sequatur: quia Angeli, et lapides sunt creaturæ, quibus non est Evangelium prædicandum. — Dicendum, quod intelligitur de creaturis quæ sunt homines, quibus est prædicandum Evangelium, vel ut emendentur, vel ut perficiantur, vel ut conserventur. Christus autem homo est.

Vanitati subjecta. Intelligitur de illa vanitate secundum quam omnia in nihil tenderent, nisi manu omnipotentis continerentur.

Non unum de multis. Contra. Rom. 8, 20: *Ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.* — Et dicendum, quod unus est de multis quantum ad similitudinem filiationis, secundum quod etiam dicitur primogenitus, sed non unum de multis, proprietate nativitatis, secundum quod dicitur unigenitus.

In Deo creatura esse non potest. Contra. Rom. 11, 56: *In ipso sunt omnia.* — Dicendum, quod sunt in ipso creaturæ, non per essentiam, sed sicut in causa, per similitudines ideales, quæ secundum quod in Deo sunt, creaturæ non sunt.

Sed ex tropicis locutionibus non est recta argumentationis processio. Cujus ratio est, quia non sunt simpliciter veræ, sed secundum quid; unde etiam Dionysius dicit in epistola ad Titum, quod symbolica Theologia non est argumentativa.

DISTINCTIO XII.

An homo ille semper fuerit, vel coeperit esse.

Post prædicta quaeritur, utrum homo ille coeperit esse, vel semper fuerit; sicut simpliciter enuntians, Christum, vel Dei Filium, semper fuisse, nec coepisse. De hoc Augustinus dicit ita super Joan. (tract. 106, circa med.): « Habuit aliquando Dei Filium quod nondum habuit idem ipse homo » Filius, quia nondum erat homo. « Idem in eodem (tract. 105, circa fin.): « Prius quam mundus esset, nec nos eramus, nec ipse mediator Dei et hominum homo Christus

« Jesus. » Item super Psal. (89, circa med.): « Christus noster, etsi forte homo recens est, tamen est æternus » Deus. Alii vero legitur quod puer ille creavit stellas; et Christus dicit (Joan. 8), se esse principium, et esse ante Abraham. « His ergo auctoritatibus in nullo reluctantes (1) dicimus, hominem illum, in quantum homo est, esse coepisse; et in quantum Verbum est, semper fuisse. Hic enim absque

(1) Al. resultantes.

distinctione non est referenda responsio. Nam et ipse Augustinus hujusmodi utitur distinctione in pluribus locis, dicens, per Christum omnia esse facta in quantum est Verbum; secundum id vero quod homo est, ipsum esse factum, et glorificatum. Si igitur ad personam respiciat, confidenter dicimus hominem illum semper fuisse; si vero ad naturam hominis, concedere non coepisse.

Si Deus alium hominem assumere potuerit, vel aliunde quam de genere Adæ.

Solet etiam quaeri, utrum alium hominem, vel aliunde hominem quam de genere illius Adæ, Deus assumere potuerit. Ad quod sane dici potest, ipsum et aliam animam et aliam carnem potuisse assumere; quia gratia tantum assumpta est anima illa et caro a Verbo Dei. Ut enim ait Augustinus (lib. 15 de Trin., cap. 19), in rebus per tempus ortis illa summa (1) est gratia quæ homo in unitate personæ conjunctus est Deo. Potuit igitur Deus aliam animam et aliam carnem assumere, et carnem utique aliunde quam de genere Adæ. Unde Augustinus in lib. 4 de Trin. (cap. 18): « Poterat utique Deus hominem aliunde suscipere, in quo esset mediator Dei et hominum, non de genere illius Adæ » qui peccato suo genus obligavit humanum; sicut ipsum quem « primo creavit, non de genere alicujus creavit. Paterat ergo vel sic, vel alio quo vellet modo, creare unum hominem de quo « vinceretur victor prioris; sed melius judicavit ut de ipso quod victum fuerat genere assumeret hominem (2), per quem hominis vis vinceret inimicum; et tamen ex virginis, cujus conceptum « spiritus, non caro, fides, non libido præventi; nec inter- « fuit carnis concupiscentia, qua ceteri concipiuntur, qui originale trahunt peccatum; sed credendo, non concubendo « sancta est fecunda virginitas. » Ex his aperte ostenditur et aliam, et aliunde hominem Deum assumere potuisse.

Si homo ille potuit peccare, vel non esse Deus.

Ideo non immerito quaeritur, utrum homo ille potuerit peccare, vel non esse Deus. Si enim potuit peccare, potuit et damnari. Si potuit damnari, potuit non esse Deus. Ergo si potuit peccare, potuit non esse Deus: quia esse Deum, et posse, aut velle (3) iniquitatem, simul esse nequeunt. Hic di-

(1) Al. sumpta.

(2) Al. et de ipso quod victum fuerat, genere assumere hominem.

(3) Al. et velle. Nicolai: et posse velle.

Divisio textus.

Postquam ostendit Magister quod nomen creaturæ non prædicatur de Christo simpliciter, sed cum determinatione, hic inquiri de defectibus qui consequuntur naturam humanam, secundum quod creatura est; et dividitur in duas partes: primo inquit de defectu qui communiter consequitur omnem creaturam, scilicet incipere esse; secundo de defectibus qui consequuntur specialiter humanam naturam, ibi: *Solet etiam quaeri, utrum alium hominem, vel aliunde hominem quam de genere illius Adæ, Deus assumere potuerit.* Circa primum tria facit: primo movet questionem; secundo objicit ad utramque partem, ibi: *De hoc Augustinus inquit ita;* tertio determinat eam, ibi: *His autem auctoritatibus in nullo reluctantes, dicimus, hominem illum, in quantum homo est, esse coepisse.*

Solet etiam quaeri, utrum alium hominem . . . Deus assumere potuerit. Hic prosequitur de defectibus qui pertinent ad humanam naturam tantum; et dividitur in duas partes: primo inquit de defectu culpæ; secundo de defectu naturæ, qui est sexus femineus, ibi: *Solet etiam quaeri, quamvis curiose, a nonnullis, si Deus humanam naturam potuit assumere secundum muliebrem sexum.* Hic inquit de defectu naturæ, qui est sexus femineus; et primo movet questionem; secundo solvit, ibi: *Quidam arbitrantur eum potuisse assumere hominem in femineo sexu.*

distinctione opus est, utrum de personâ, an de natura agatur. Si enim de persona agitur, manifestum est quia peccare non potuit, nec Deus non esse potuit. Si vero de natura, discutendum est, utrum agatur de ea ut Verbo unita, an de ea tanquam non unita Verbo, et tamen ente; id est an de ea secundum quod fuit unita Verbo, an de ea secundum quod esse potuit, et non unita Verbo. Non est enim ambiguum animam illam entem unitam Verbo, peccare non posse; et est sine ambiguitate verum eandem, si esset et non esset unita (1) Verbo, posse peccare.

Quorundam oppositio, quod potuit etiam unita Deo peccare.

Quidam tamen probare conantur, eam etiam unitam Verbo posse peccare: quia liberum arbitrium habet, et ita potest flecti in utramque partem. Quod frivolum est, cum et Angeli liberum arbitrium habeant, et tamen in gratia a Deo sunt confirmati, ut peccare nequeant: quanto magis ergo ille homo, cui Spiritus sanctus est datus sine mensura? Inducunt quoque auctoritatem ad probandum idem: scriptum est enim in lib. Sapientiae (Ecclesi. 31, 10): « Qui potuit transgredi, et non est transgressus; facere malum, et non fecit. » Sed hoc accipiendum est secundum membra, vel partem de capite, partem de membris. De capite: « Non est transgressus; et non fecit malum; » de membris: « Potuit transgredi, et facere malum. »

Si Deus potuit assumere hominem in sexu muliebri.

Solet etiam quaeri, quamvis curiose, a nonnullis, si Deus humanam naturam potuit assumere secundum muliebrem sexum. Quidam arbitrantur eum potuisse assumere hominem in femineo sexu, ut assumptus in virili; sed oportuimus atque convenientius factum est ut de femina nasceretur, et virum assumeret; ut ita utriusque sexus liberatio ostenderetur. Unde Augustinus in lib. 85 Questionum (quæst. 11): « Hominis liberatio in utroque sexu debuit apparere. Ergo quia virum oportebat suscipere, qui sexus honorabilior est, consequens erat ut femineo sexu liberatio hinc appareret quod ille vir de femina natus est. Sapientia ergo Dei, quæ dicitur unigenitus Filius, homine suscepto in utero, et de utero virginis, liberationem hominis indicavit.

(1) Al. et si esset non unita.

sumere secundum muliebrem sexum. Circa primum duo facit: primo quaerit de defectu culpæ quantum ad originem, scilicet utrum aliunde quam de peccatoribus carnem assumere potuisset; secundo de defectu culpæ quantum ad actum, utrum scilicet peccare potuisset, ibi: *Ideo non immerito quaeritur utrum homo ille potuerit peccare.* Et circa hoc tria facit: primo movet questionem; secundo determinat, ibi: *Hic distinctione opus est;* tertio objicit contra determinationem, ibi: *Quidam tamen probare conantur eam, etiam unitam Verbo, posse peccare;* et primo objicit per rationem; secundo per auctoritatem, ibi: *Inducunt quoque auctoritatem ad probandum idem, et utrumque solvit, ut patet in litera.*

Solet etiam quaeri, quamvis curiose, a nonnullis, si Deus humanam naturam potuit assumere secundum muliebrem sexum. Hic inquit de defectu naturæ, qui est sexus femineus; et primo movet questionem; secundo solvit, ibi: *Quidam arbitrantur eum potuisse assumere hominem in femineo sexu.*

QAESTIO I.

Hic quaeruntur tria. Primo de inceptioe (1). Secundo de potentia peccandi. Tertio de congruitate assumptionis respectu sexus feminei. De congruitate tamen (2) assumptionis respectu generis Adae, dist. 2, qu. 1, art. 2, dictum est.

Circa primum quaeruntur duo: 1.º utrum iste homo, demonstrato Christo, incepit esse; 2.º utrum incepit esse Deus.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum haec sit vera: Iste homo incepit esse.
(5 p., qu. 16, art. 9.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur, quod haec sit vera: *Iste homo incepit esse*. Omne enim quod non semper fuit, et est, incepit esse. Sed sicut dicit Augustinus in littera, mediator Dei et hominum, homo Christus, non fuit prius quam mundus esset. Ergo incepit esse.

2. Praeterea, iste demonstrat suppositum utriusque naturae, divinae scilicet et humanae. Sed ratione divinae naturae potest dici: *Iste homo semper fuit*. Ergo cum incepere conveniat humanae naturae, sicut etiam esse ab aeterno divinae, ratione humanae naturae potest dici: *Iste homo incepit esse*.

3. Praeterea, antequam mundus fieret, erat verum dicere: *Nihilus homo est*. Ergo haec erat falsa: *Aliquis homo est*, vel *iste homo est*. Nunc autem est vera. Ergo iste homo incepit esse.

4. Praeterea, quod incepit esse in aliqua specie, incepit esse simpliciter. Sed iste homo incepit esse in specie humanae. Ergo incepit esse simpliciter.

5. Praeterea, nasci temporaliter, est mutari de non esse in esse. Sed iste homo est natus in tempore. Ergo est mutatus de non esse in esse. Sed omne tale incepit esse. Ergo iste homo incepit esse.

6. Praeterea, *iste homo* supponit personam compositam. Sed persona composita non fuit ab aeterno: quia quando non est compositio, non potest esse aliquid compositum. Ergo iste homo non fuit semper; ergo incepit esse.

Sed contra, nullum aeternum incepit esse. Sed *iste homo* supponit suppositum aeternum. Ergo non incepit esse.

Praeterea, omne quod incepit esse, est creatura. Sed iste homo non est creatura, ut dictum est supra, dist. 11, art. 3. Ergo iste homo non incepit esse.

Praeterea, Joan. 8, 58, dicit ille homo de quo loquimur: *Antequam Abraham fieret, ego sum*; et simili ratione potuisset vere dicere: *Ant quam mundus fieret, ego sum*. Sed nullum tale incepit esse. Ergo iste homo non incepit esse.

Solutio. Respondeo dicendum, quod quidam distinguunt istam: *Iste homo incepit esse*, ex hoc quod pronomen *iste* potest demonstrare personam Verbi, vel singulare hominis: et primo modo est falsa, secundo modo vera. Sed cum dicitur: *Iste homo*, hoc pronomen *iste* non potest demonstrare nisi id quod supponitur per hoc non enim *homo*. Suppositum autem per hoc nomen *homo* non est aliud quam persona Verbi secundum secundam opinionem; unde secundum eam non potest stare: quia quamvis ponat in Chri-

(1) *Al.* conceptione perperam.
(2) *Utrum enim.*

sto esse aliquid singulare praeter personam Verbi, scilicet humanam naturam; tamen illud singulare non supponitur per hoc nomen *homo*, nec praedicatur de Christo, sicut 6 dist., qu. 1, art. 1, dictum est; et ideo patet quod ista distinctio est secundum primam opinionem bona. Et ideo haec omnia, quidam dicunt, quod hoc verbum *incepit* potest notare inceptioem respectu suppositi simpliciter; et sic est falsa, quia suppositum illud est aeternum: vel respectu suppositi ratione formae significatae; et sic est vera; et ponunt exemplum de hac: *Scutum album incepit esse hodie*, supposito quod scutum ab heri factum hodie dealbetur. Sed hoc dictum non videtur habere efficaciam propter duo: primo, quia etsi humana natura habeat aliquid simile accidenti in Christo, tamen hoc nomen *homo* non est adiectivum, sed substantivum, etiamsi natura humana esset pure accidentaliter adveniens; et in talibus plus facit modum significandi quam proprietates rei significatae: secundo, quia dato quod esset adiectivum, oportet quod praedicatum conveniret ei quod copulatur vel supponitur per nomen positum in subjecto, vel ratione alicuius quod in eo est. Illa autem praedicata quae nata sunt ipsi supposito convenire, non praedicantur simpliciter de eo ratione alicuius quod in ipso est, neque secundum partem, neque secundum accidens aut naturam, nisi ei secundum se conveniat: quia tunc sequeretur quod affirmatio et negatio verificentur de eodem, si ratione alicuius existentis in ipso verificaretur quod ratione sui de eo vere negatur; et hoc patet in proposito. Et enim quod supponitur cum dicitur: *Isti homines*, convenit esse semper; unde (1) de eo non potest verificari negatio, ut dicitur, *Non fuit semper*, simpliciter loquendo; et per consequens nec aliquid quod negationem dietam implicet, sicut verbum incipiendi. Unde dicendum est quod haec est simpliciter falsa: *iste homo incepit esse*; et est secundum quid vera, scilicet cum determinatione humanae naturae; sicut et haec: *iste homo est creatura*, est falsa, nisi ei determinatio addatur; et tunc etiam est tropica, ut supra dixit Magister. Unde hic non intendit eam distinguere tamquam multiplicem, sed dicere quomodo potest esse vera et falsa.

Ad primum ergo dicendum, quod secundum regulam a Magistro procedenti distinctione datam intelligenda est illa auctoritas cum determinatione (2), quamvis causa brevitatis non apponatur.

Ad secundum dicendum, quod quamvis illud suppositum sit utriusque naturae suppositum, tamen quantum ad aliqua se habet aliter ad naturam divinam quam ad humanam: quia est idem res cum divina et constitutum in esse per ipsam secundum modum intelligendi; unde quodcumque fuit natura divina, fuit ipsum suppositum. Non autem ita se habet ad naturam humanam; et ideo non oportet quod in epiente humana natura, ipsum incipiat.

Ad tertium dicendum, quod ab aeterno verum fuisse dicere: *Nihilus homo est*: quia suppositum aeternum nondum erat suppositum humanae naturae; unde non poterat sumi sub dicta distributione, sicut nunc potest propter unionem. Unde quamvis ab aeterno non erat verum dicere: *Aliquis*

(1) *Al.* deest unde.
(2) *Al.* etiam quamvis.

homo est aeternus; modo tamen est verum dicere: *Aliquis, vel iste homo est ab aeterno*.

Ad quartum dicendum, quod nasci temporaliter ex matre non est natum convenire supposito nisi ratione corporis, ut supra dictum est; et ideo ratione ejus verificatur simpliciter de supposito. Sed incipere esse non potest verificari de eo ratione corporis simpliciter, sed cum determinatione; et ideo haec est vera simpliciter: *iste homo est natus temporaliter*; non tamen ista: *iste homo incepit esse*, sed est vera secundum quid.

Ad quintum dicendum, quod in aliis suppositis quae sunt supposita tantum unius naturae, sequitur quod si incipiunt esse in aliqua specie, incipiunt esse simpliciter; sed non est ita in proposito; unde quantum ad hoc similitudinem habet humana natura in Christo cum accidente; et ideo sicut non sequitur: *iste homo incepit esse albus*, ergo *incepit esse*; ita nec sequitur: *iste incepit esse homo*, ergo *incepit esse*.

Ad sextum dicendum, quod quia compositio non semper fuit, ideo haec est falsa: *Persona semper fuit composita*; sed tamen haec est vera: *Persona composita semper fuit*: quia ad veritatem propositionis sufficit, quod praedicatum conveniat subjecto; nec oportet quod conveniat ei ratione formae significatae vel appositae, nisi sit praedicatio per se; et ideo, quia personae convenit semper fuisse, quamvis non ratione compositionis; haec est simpliciter vera: *Persona composita semper fuit*. Sed ad veritatem propositionis exigitur quod totum quod est in praedicto, conveniat subjecto; et ideo compositio quam significat hoc nomen *compositum* non convenit ab aeterno personae; et ideo haec est falsa: *Persona ista semper fuit composita*.

Ad septimum (1) dicendum, quod idem iudicium est de ista: *Homo incepit esse Deus*, et *homo factus est Deus*; et eadem rationes utrobique fieri possunt; et ideo requiratur supra, dist. 7, quaest. 2, art. 2, ubi inquisitum est, utrum homo factus sit Deus.

QAESTIO II.

Deinde quaeritur de potentia peccandi; et circa hoc duo quaeruntur: 1.º utrum iste homo potuit peccare; 2.º utrum habuit potentiam peccandi.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum Christus potuit peccare.
(5 p., qu. 13, art. 1.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur, quod potuit peccare. Bernardus enim dicit (2) quod tantum descendit Filius Dei, quantum descendere potuit praeter peccatum. Sed ultimus gradus circa peccatum est posse peccare. Ergo ipse potuit peccare.

2. Praeterea, nihil laudis Christo homini subtrahendum est. Sed in laudem vri iusti dicitur Eccli. 51, 10: *Qui potuit transgredi, et non est transgressus*. Ergo hoc Christo convenire debet.

3. Praeterea, sicut peccatum requirit voluntatem, ita et meritum. Sed secundum Augustinum,

(1) Forte ad secundum: *articulum scilicet*.
(2) Ut ex serm. 60 de diversis colligi potest, ubi ait: *Descendit quo inferius non decessit etc.* (Ex edit. P. Nicolai).

(1 lib. Retract., cap. 14), nullus peccat in eo quod non potest vitare. Ergo etiam nullus mereatur vel laudatur de hoc quod dimittit non potest. Si ergo Christus non potuit peccare, non est laudandus de hoc quod non peccavit.

4. Praeterea, Philosophus dicit (in 4 Topic., cap. 5), quod Deus et studiosus potest prava agere. Sed in Christo non invenitur aliquid quare non poterit peccare, nisi quia Deus est, et quia bonus perfecte fuit. Ergo potuit peccare.

5. Praeterea, Joan. 8, 55, dicitur a Christo: *Si dixero quia non novi eum, ero similis vobis mendax*. Sed potuit illa verba dicere sine additione, sicut dixit cum additione. Ergo potuit mentiri: ergo et peccare.

Sed contra, Hebr. 2, 9: *Eum qui Paulo minus quam Angeli minoratus est, videntem Jesum . . . gloria et honore coronatum*; dicit Glossa (1): *Quia natura humanae mentis, quam Deus assumpsit, et quae nullo modo peccato depravari potuit, solus Deus major est*. Sed quicumque potest peccare, mens ejus potest peccato depravari. Ergo Christus non potuit peccare.

Praeterea, haec est perfectio naturae glorificatae ut jam peccare non possit. Sed Christus ab instanti suae conceptionis fuit verus comprehensor. Ergo nunquam peccare potuit.

Praeterea, quidquid fecit ille homo, potest ei Deus fecisse. Si ergo ille homo peccasset, sequeretur quod Deus peccasset; quod est impossibile. Ergo et primum

Solutio. Respondeo dicendum, quod simpliciter loquendo, Christus nullo modo peccare potuit; unde Damascenus dicit in 5 lib. (cap. 7), quod impeccabilis est Dominus (2) Jesus. Potest enim considerari ut viator, vel ut comprehensor, et ut Deus. Ut viator quidem, dux videtur esse, dirigens nos secundum viam rectam. In quolibet autem genere oportet primum regulans torqueri non posse: quia alias esset error in omnibus quae ad ipsum regulantur; et ideo ipse Christus tantam gloriae (3) plenitudinem habuit, ut etiam inquantum viator peccare non posset; unde etiam et illi qui proximi sibi fuerunt, confirmati sunt, ut Apostoli etiam viatores existentes, mortaliter peccare non poterint, quamvis poterint peccare venialiter. Secundum vero quod fuit comprehensor, mens ejus totaliter est conjuncta fini, ut agere non posset nisi secundum ordinem ad finem, sicut in 2 lib., dist. 7, de Angelis confirmatis dictum est. Secundum autem quod fuit Deus, et anima ejus et corpus fuerunt quasi organum Deitatis, secundum quod, ut dicit Damascenus (lib. 5 de Fide, cap. 18), Deitas regebat animam, et anima corpus; unde non poterat peccatum attingere ad ejus animam, sicut nec Deus potest peccare. Tamen sub conditione potest concedi quod peccare potuit, scilicet si voluisset; quia veritas hoc antecedens sit impossibile; quia ad veritatem conditionalis non requiritur neque veritas antecedentis neque consequentis, sed necessaria habitudo unius ad alterum.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut Deus

(1) Non moderna, sed vetus manuscripta, quam solum vidit S. Thomas. Etsi vero nullius nomen praefert, ex Augustino tamen desumpta est lib. 5 contra Maximinum, cap. 25, et ex eodem Beda refert (Ex edit. P. Nicolai).

(2) *Al.* Deus.
(3) Forte gratiae.

non potuit descendere ad hoc quod peccaret; et ideo Christus nunquam peccavit; ita etiam non potuit descendere ad hoc quod peccare posset; et ideo etiam Christus nunquam peccare potuit; et etiam si Deus ad hoc descendere potuisset, non tamen conveniebat: quia hoc magis impediabat finem incarnationis; secundum quam est dux et rex nostrorum operum, quam juvaret.

Ad secundum dicendum, quod aliquid potest pertinere ad laudem inferioris, quod attributum superiori magis est in vituperium, ut dicit Dionysius (4 cap. de div. Nom.), sicut furibundum laudabile est in cane, sed vituperabile in homine. Unde etiam Philosophus dicit (in 10 Ethic., cap. 10), quod laudes hominum translatae in deos, derisiones videntur. Tamen hoc quod posse peccare pertinet ad laudem, est per accidens, in quantum ostendit, opus quod laudatur, ex necessitate factum non esse. Sed quamvis removeatur a Christo potentia peccandi, non tamen ponitur coactio, quae voluntario contrariatur, et laudis rationem tollit.

Ad tertium dicendum, quod impotentia coactionis, quae opponitur voluntario, tollit rationem meriti et demeriti, non impotentia quae est ex perfectione in bonitate, vel malitia: quia hoc voluntarium non tollit, sed ponit voluntatem confirmatam ad unum.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dicit Rabbi Moyses (in lib. perplexorum), verbum Philosophi intelligendum est cum conditione, quia scilicet posset, si vellet.

Ad quintum dicendum, quod Christus potuisset, si voluisset, illa verba exprimere; sed velle non potuit.

ARTICULUS II.

Utrum Christus habuit potentiam peccandi.

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod Christus non habuit potentiam peccandi. Secundum enim quamlibet potentiam est aliquid potens. Sed Christus non potuit peccare. Ergo non habuit peccandi potentiam.

2. Praeterea, potentia peccandi, secundum Anselmum (1), non est libertas arbitrii, nec pars libertatis, sed diminuit libertatem. Sed in Christo libertas non fuit diminuta. Ergo ipse non habuit potentiam peccandi.

3. Praeterea, potentia peccandi est radix peccati, et principium. Sed in Christo non fuit aliquod principium et radix peccati. Ergo ipse non habuit potentiam peccandi.

4. Praeterea, Christus, etiam secundum quod homo, fuit maxime Deo similis. Sed Deus non potest peccare, nec potentiam peccandi habet. Ergo nec Christus secundum quod homo.

5. Sed contra, Philosophus dicit (4 Topic., cap. 13), quod potestates pravorum sunt eligendae. Sed omnia bona hominum Christus habuit. Ergo et potentiam peccandi.

6. Praeterea, sicut dicit Damascenus (de Fide, lib. 5, cap. 6), Filius Dei assumpsit quidquid in

(1) Sic enim in dialogo qui de libero Arbitrio inscribitur, cap. 1, circa med. et in fine, ubi concludit: *Potestas ergo peccandi quae addita voluntati minuit ejus libertatem, nec libertas est, nec pars libertatis* (Ex edit. P. Nicolai).

nostra natura plantavit. Plantavit autem in ea potentiam peccandi: quia potentia peccandi a Deo est, quamvis voluntas peccandi non sit ab eo. Ergo potentiam peccandi habuit.

7. Praeterea, potentia peccandi est potentia qua peccatur. Hoc autem est liberum arbitrium. Cum igitur Christus habuerit liberum arbitrium secundum quod homo, ut dicit Damascenus (lib. 5 de Fide, cap. 18), oportet quod habuerit potentiam peccandi.

8. Praeterea, anima Christi creatura est. Sed secundum Damascenum (lib. 2, cap. 1), omnis creatura (1) veribilis est vel secundum electionem vel secundum substantiam. Ergo anima Christi veribilis est secundum electionem, cum vim electivam habeat. Sed veribilitas electionis est potentia peccandi. Ergo Christus habuit potentiam peccandi.

Solutio. Respondeo dicendum, quod actus se habet ad potentiam dupliciter: quia actus egreditur a potentia, et iterum per actus specificatur potentia; et ideo cum dicitur potentia aliquid agendi, ut potentia videndi, dupliciter potest intelligi: quia potest designari vel ordo potentiae ad actum, secundum quod actus sumitur ut effectus potentiae; vel designatur potentia ipsa specificata per actum, secundum quod actus sumitur loco differentiae. Et primo modo non potest dici quod ille qui habet visum impeditum, habeat potentiam videndi, sicut non potest dici quod possit videre. Secundo modo potest dici quod habeat potentiam videndi, sicut quod habeat potentiam visivam.

Haec autem distinctio, ut ex dictis patet, habet locum in illis actibus quibus specificatur potentiae. Hujusmodi autem sunt actus ad quos potentiae ordinantur. Sed liberum arbitrium non ordinatur ad peccatum, immo peccatum incidit ex defectu ejus; unde peccare non specificat potentiam liberi arbitrii; et ideo cum dicitur quod aliquis habet potentiam peccandi, non intelligitur quod habeat liberum arbitrium, sed quod habeat ipsum ordinatum ad peccandum, ita ut peccare possit; et ideo sicut de Christo non dicitur quod possit peccare, ita nec quod habeat potentiam peccandi, proprie loquendo, et secundum se; sed potest concedi sub hoc sensu, ut dicatur habere potentiam peccandi, quia habet potentiam quae in aliis est potentia peccandi.

Et hoc modo susinendo, facile respondetur ad primas quatuor rationes.

Ad quintum dicendum, quod potestates malorum sunt eligendae per accidens, non quia sunt malorum; sed quia eadem sunt ad bona; magis autem essent eligendae, si essent bonorum tantum.

Ad sextum dicendum, quod potentia peccandi, in quantum peccandi, non est a Deo, ut in 2 lib., dist. ultima; dictum est; sed in quantum ad subjectum potentiae tantum.

Ad septimum dicendum, quod liberum arbitrium, ut ex dictis patet, non potest dici simpliciter potentia peccandi, nisi in his qui peccare possunt.

Ad octavum dicendum, quod illa veritas in Christo perficitur per gratiae plenitudinem; sicut et potentia materiae terminatur per actum formae totam potentialitatem materiae tollentis, ut patet in caelo.

(1) *AI. anima creatura.*

QUAESTIO III.

Deinde quaeritur de congruitate quantum ad sexum; et circa hoc quaeruntur duo: 1.º in quo sexu humanam naturam assumere debuit; 2.º de quo sexu, utrum scilicet de viro, vel de muliere.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum Christus debuit aliquem sexum accipere.

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur, quod non debuerit aliquem sexum accipere. Quia ipsum corpus Christi verum praesignat corpus mysticum. Sed in corpore mystico, quod est Ecclesia, non est differentia sexuum: quia, sicut dicit Apostolus Galat. 3, 28, *in Christo non est masculus neque femina*. Ergo nec ipse sexum assumere debuit.

2. Praeterea, sexus ordinatur ad generationem carnalem. Sed Christus non venerat ut esset principium humani generis per generationem carnalem, sed spiritualementer. Ergo sexum sumere non debuit.

3. Praeterea, spiritus creatus indifferenter se habet ad utrumque sexum. Sed plus distat spiritus increatus a differentia sexuum quam spiritus creatus. Ergo ipse Deus se habet indifferenter ad utrumque sexum. Ergo vel utrumque assumere debuit, vel neutrum.

Sed contra, Christus debuit fratribus assimilari quantum ad naturalia, ut dicitur Hebr. 2. Sed sexus est de naturalibus hominis. Ergo debuit sexum assumere.

Praeterea, quod est inasumibile, est incurabile, ut dicit Damascenus (lib. 5 de Fide, cap. 6). Sed sexus praecipue curatione indigebat, in quo maxime peccatum originale regnat. Ergo debuit assumere sexum.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod debuit assumere femineum. Reparatio enim respondet ruinae. Sed prima ruina fuit per feminam. Ergo et principium reparationis debuit esse per feminam. Hoc autem est Christus. Ergo etc.

2. Praeterea, Christus assumpsit defectus naturae nostrae. Sed fragilitas sexus feminei est quidam defectus. Ergo debuit ipsum assumere.

3. Praeterea, dicitur in quodam sermone de virginibus (1): *Quanto infirmius vasculum quod reportat ab hoste triumphum, tanto magis Deus laudatur*. Sed in victoria Christi est Deus maxime laudandus. Ergo decuit quod sexum infirmiore, scilicet femineum, assumeret.

Sed contra, Christus fuit caput Ecclesiae. Sed mulier non est caput viri, sed e converso, secundum Apostolum. Ergo non debuit esse mulier.

Praeterea, Christus, ut esset Doctor Ecclesiae, promittitur Joel. 2. Sed mulieri non convenit docere in Ecclesia, ut patet 1º Corinthi. 14. Ergo Christus non debuit sexum femineum assumere.

Solutio I. Respondeo, ad primam quaestionem,

(1) Cujusnam porro, vel quo loco? Nullibi occurrere potuit: sed simile aliquid indicatur a Chrysostomo inter sermones de diversis, nempe serm. 67, qui de Sancta Droside inscribitur, tom. 5 Graecolat., ubi dicitur, quod *quanto infirmius est vas, tanto major est gratia tanto, illustrius trophaeum, tanto m'cantur et insignior victoria* (Ex edit. P. Nicolai).

quod Christus venit ad reparandam humanam naturam, quam per assumptionem reparavit; et ideo oportuit quod quidquid per se consequitur ad humanam naturam, assumeret, scilicet omnes proprietates et partes humanae naturae, inter quas est etiam sexus; et ideo decuit quod sexum assumeret.

Ad primum ergo dicendum, quod in corpore mystico dicitur non esse masculus aut femina, non quia non sit differentia sexuum, sed quia indifferenter se habet uterque sexus ad ipsum corpus mysticum: quia corpus mysticum non est una persona, sicut est ipse Christus; unde in eo non potuit esse uterque sexus, quia hoc esset monstruosum et innaturale.

Ad secundum dicendum, quod non assumpsit sexum ad usum, sed ad perfectionem naturae; sicut etiam erit in sanctis post resurrectionem, quando neque nubent neque nubentur.

Ad tertium dicendum, quod aequaliter se habet quantum ad potentiam, sed non quantum ad congruentiam.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod non loquimur hic de potentia Dei: quia ipse potuit assumere quale corpus voluit. De congruitate autem loquendo, quia Christus venit ut doctor et rector et propugnator humani generis, quae mulieri non competunt; ideo nec competens fuit quod sexum femineum assumeret.

Ad primum ergo dicendum, quod reparatio debet respondere ruinae per oppositum: unde sicut principium perditionis fuit natura fragilior; ita principium reparationis debet esse natura fortior; sicut sanatio in corpore hominis est per virtutem cordis quod habet fortiolem sanitatem. Vel dicendum quod per mulierem non intravit in mundum peccatum originale, sed per virum, sicut in lib. 2 dictum est, quamvis a muliere initium habuit peccatum; ita etiam per virum habuit perfecti opus salutis nostrae, quod aliquo modo initiatum est per mulierem, scilicet beatam Virginem.

Ad secundum dicendum, quod Christus non assumpsit omnes defectus, sed illos qui conveniebant ad finem assumptionis, scilicet ad opus redemptionis, ut infra dicitur.

Ad tertium dicendum, quod laus Dei non tantum est ex infirmitate victoris, sed etiam ex magnitudine victoriae, et congruentia pugnae, secundum quae in victoria Christi Deus maxime laudatur.

ARTICULUS II.

Utrum debuerit carnem assumere ab utroque sexu.

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur, quod debuit ab utroque sexu carnem assumere. Quia, ut dicit Apostolus, Hebr. 2, 17, *debuit per omnia fratribus assimilari*, et praecipue in naturalibus. Sed naturaliter alii homines generantur ab utroque sexu. Ergo et Christus ab utroque sexu carnem assumere debuit.

2. Praeterea, illa solum videntur in humana natura Christo repugnare quae ad peccatum pertinent. Sed commixtio sexuum potest esse sine omni peccato, et sine omni corruptela, cum in paradiso ante peccatum fuisset, secundum Augustinum. Ergo debuit per commixtionem sexuum carnem assumere.

5. Præterea, Christus præcipue venit ad tollendum originale peccatum. Sed per commixtionem sexuum traducitur originale. Ergo debuit per commixtionem sexuum carnem assumere.

Sed contra, Anselmus dicit (de concept. Virg., cap. 18.), quod deicit ut mater Christi ea puritate niteret quæ major sub Deo non potest intelligi. Sed maxima puritas est virginalis. Ergo de virgine nasci debuit; et ita non per commixtionem sexuum.

Præterea, sequeretur quod Christus haberet duos patres, quod nusquam invenitur.

QUÆSTIUNCULA II.

Uterius 1. Videtur quod debuit assumere corpus de viro tantum. Quia reparatio debet respondere conditioni. Sed in conditione humani generis est aliquid formatum ex viro tantum. Ergo et sic debuit esse in reparatione.

2. Præterea, generans est simile generato. Sed Christus debuit esse masculini sexus. Ergo de masculo debuit ejus corpus assumi.

Sed contra, Christus venit utrumque sexum salvare. Sed ipse fuit vir. Ergo debuit ex muliere carnem assumere.

Solutio 1. Respondeo dicendum, ad primam questionem, quod nullo modo congruebat quod per commixtionem sexuum carnem assumeret. Primo propter dignitatem matris, ut purissima esset, et ita virgo. Secundo propter dignitatem Patris, ut non esset alius pater sui Filii. Tertio propter dignitatem concepti: quia non deicit ut illa caro formaretur nisi a Spiritu sancto. Quarto propter unitatem personae, ad quam caro illa assumpta est. Unde deicit ut sicut per virtutem infinitam assumpta est; ita per virtutem infinitam formaretur. Hoc autem esse non potuisset, si per commixtionem sexuum concepta fuisset: quia vel semen viri fuisset ibi pro nihilo, vel fuisset agens in conceptione.

Ad primum ergo dicendum, quod debuit fratribus assimilari in his quae non derogant dignitati ejus vel perfectioni naturae assumptae, vel quae faciunt ad opus redemptionis. Sed hoc non est hujusmodi.

Ad secundum dicendum, quod commixtio se-

xuum, quamvis possit fieri sine peccato, tamen non potest esse in statu naturae corruptae sine vitiosa libidine, quae est principium peccati. Christus autem non venerat reparare naturam tunc quantum ad actum naturae, quia hoc erit in resurrectione gloriosa, sed quantum ad actum personae.

Ad tertium dicendum, quod sicut Christus per suam innocentiam culpam nostram abstulit; ita purissimum oportuit esse ejus conceptum qui conceptionis vitium tollere venerat.

Solutio 2. Ad secundam questionem dicendum, quod deicit ut de muliere carnem assumeret. Primo ut uterque sexus glorificaretur Christi incarnatione, ut in objectione factum est. Secundo ad completionem universi: quia generatio viri de muliere tantum nusquam fuerat; sed mulieris de viro fuerat, scilicet in Eva, et viri de utroque, sicut in Abel, et alii; et viri de neutro, sicut in Adam. Tertio, ut naturalem habitudinem haberet ad genus humanum: si enim ex viro fuisset non per actionem viri, non esset filius ejus, nec naturalis nepos Abraham; sicut est naturalis filius virginis ex hoc solo quod carnem ab ea sumpsit.

Ad primum ergo dicendum, quod non oportet quod per omnia reparatio similis sit conditioni, sed quantum attinet ad finem reparationis.

Ad secundum dicendum, quod non oportet quod in sexu generans assimiletur genito, sed in natura specie.

Expositio textus.

Hic distinctio opus est. Hoc non dicit Magister, quia locutio sit simpliciter falsa, sed ut ostendat quantum potest habere de veritate.

An de ea secundum quod potuit esse, et non unita Verbo. Patet quod hoc quod potuit esse aliter, non mutat aliquid de veritate ejus quod est: nec ista consideratio humanae naturae, ut non unitae, est in re, sed in intellectu tantum.

Quidam arbitrantur eum potuisse assumere hominem in femineo sexu. Hoc dicit sub dubitatione propter inconveniens ad quod tertia opinio dicebat, ut supra, dist. 8, habitum est. Et tamen simpliciter concedendum est, quod potuit assumere sexum femineum de potentia absoluta loquendo; quamvis non fuisset ita congruum.

illius plenitudine, non secundum essentiam, sed secundum similitudinem: quia nunquam illam eundem essentialiter, sed similem acceperunt gratiam. Puer ergo ille plenus sapientia et gratia fuit ab ipsa conceptione. Unde Hieronimus (cap. 51. 22.) recte dicit: « Novum facit Dominus super terram: mulier circumdabit viram; » quia in utero virginis perfectus vir extitit, non solum propter animam et carnem, sed etiam propter sapientiam et gratiam, quia plenus erat.

Auctoritatem ponit, quae videtur obviare.

Huius autem sententiae videtur obviare quod in Evangelio Lucae (cap. 2, 32) legitur: « Jesus proficiebat sapientia et aetate et gratia apud Deum et homines. » Si enim proficiebat sapientia et gratia, non videtur a conceptione habuisse plenitudinem gratiae sine mensura. Ad quod sane dici potest, ipsum, secundum hominem, tantam a conceptione accipere sapientiae et gratiae plenitudinem, ut Deus ei plenus conferre non potuerit; et tamen vere dicitur proficere sapientia

et gratia, non quidem in se, sed in aliis, qui de ejus sapientia et gratia proficiebant, dum eis sapientiae et gratiae munera secundum processum aetatis magis et magis patefiebant. Unde Gregorius (1. in quadam homil. ait: « Juxta » hominis naturam proficiebat sapientia: non quod ipse sapientior ex tempore esset, quia a prima conceptionis hora » spiritu sapientiae plenus permanebat; sed eandem quae plenus erat sapientiam ceteris ex tempore paulatim demonstrabat. Juxta hominis naturam proficiebat aetate de » infantia ad juventutem: juxta hominem naturam proficiebat » gratia, non ipse quod non habebat per accessum temporis » accipiendo, sed pendendo gratiae donum quod habebat. » Apud Deum et homines proficiebat: quia quantum proficiente aetate pateficiebat hominibus dona gratiae quae » sibi inerant, et sapientiae; tantum eos ad laudem Dei exaltabat; et sic Deo Patri ad laudem, et hominibus ad sapientiam proficiebat. In aliis ergo, non in se, proficiebat sapientia et gratia. Unde in eodem Evangelio (Luc. 2, 40), » puer ille plenus sapientia et gratia perhibetur. Sic ergo » dicitur proficere sapientia et gratia, ut aliquis rector ecclesiasticus dicitur proficere in cura sibi credita, dum per » ejus industriam alii proficiunt. »

Prædicta videtur adersari quod Ambrosius ait.

Alibi tamen scriptum reperitur, quod secundum sensum hominis profecerit, scilicet aetate hominis proficit. Ait enim Ambrosius (2. in lib. 5. de Spiritu sancto sic: « Deus perfectionem naturae assumpsit humanae. Suscepit sensum hominis; sed non sensu carnis fuit inflatus. Sensu hominis » animam dixit condidit; sensu hominis scripsit et rogavit; sensum hominis profecit, sicut scriptum est (Ioe. 41.), » Jesus proficiebat aetate et sapientia et gratia. Quomodo » proficiebat sapientia Dei? Profecit aetatis et profecit » sapientiae, non divinae, sed humanae est. Ideo aetatem commemoravit, ut secundum hominem crederet, dictum. » Eas enim non Divinitatis, sed corporis est. Ergo si proficiebat aetate hominis, proficiebat hominis sapientia. Sensus autem hominis profecit; et quia sensus, ideo sapientia. » Qui sensus proficiebat? Si humanus, ergo ipse per incrementum susceptus est. Si divinus, ergo notabilis (5) per profectum. Quod etiam proficit, mutatur in melius. Sed » quod divinum est, non mutatur. Quod ergo mutatur, non est divinum. Sensus igitur proficiebat humanus. Sensum » ergo suscepit humanum. Non poterat confortari virtus Dei, » nec crescere Deus, nec alitudo sapientiae Dei impleri. » Quae igitur implebatur, non erat Dei, sed nostra sapientia. » Nam quomodo implebatur qui, ut omnia implet, descendit? Per quem autem sensum dixit Isaias, quod patrem puer nesciebat, aut matrem? Scriptum enim est (Isai. 8, 4): « rursus quam sciat puer vocare matrem aut patrem, accipiet spolia Samaritae. Sapientiam enim Dei futura et occulta non f. llunt. Expers autem agnitionis infantia, per » humanam utique imprudentiam, quod adhuc non didicit,

(1) In edit. Nicolai: Ut Glossa citat ibi; sed est potius Beatae, homilia super Luc. cap. 2, ad illa verba: *Jesus proficiebat etc.* praeter alia quae in eundem sensum in Calena auctore S. Thomae aliunde citantur. *Edictio autem Veneta an. 1595, notabat ad marginem:* Alias Beata in Luc. hom. 2.

(2) In edit. Nicolai: In lib. de Incarnationis dominicae Sacramento, cap. 7. *Hic idem notatum farrat ad marginem editionis Venetae an. 1595.*

(5) Al. immutabilis.

Divisio textus.

Postquam Magister determinavit de his quae conveniunt Deo incarnato ratione unionis, hic determinat ea quae consequuntur ipsum secundum alteram naturarum. Et quia de his quae conveniunt ei ratione divinae naturae, quae in incarnatione minorata non est, determinatum est in primo lib.; re-tat ut hic determinetur de his quae conveniunt Christo secundum naturam quae per incarnationem est exaltata. Dividitur autem haec pars in

ignorat. Sed verendum est, inquam, ne si duos principales » sensus aut geminam sapientiam Christo tribuamus, Christum » dividamus. Numquid cum et Divinitatem ejus et carnem » adoramus, Christum dividimus? Numquid cum in eo imaginem Dei eoqueque veneramus, dividimus eum? Apostolus, qui erit de eo dixit (2 Corinth. 13, 4), quoniam » etsi crucifixus est ex infirmitate nostra, vivit tamen ex » virtute Dei; ipse dixit (1 Corinth. 1, 15), quia non divinus est Christus. Numquid etiam cum dicimus, quia animam rationalem intellectus nostri suscepit capacem, divinus dimus eum? Non enim ipse Deus Verbum pro anima rationali et intellectu capaci in carne sua fuit, sed animam » rationalem et intellectus nostri capacem, et ipsam humanam, » et ejusdem substantiae ejus nostrae sunt animae, et carnei nostrae similes, ejusdemque ejus caro est nostra » substantiae suscipiens, perfectus etiam homo fuit. »

De intelligentia praemissorum verborum.

Haec verba Ambrosii pia diligentia inspicienda sunt: quae ex parte, hominis ignorantiam instrunt et illuminant; ex parte, errandi fomitem male intellecta ministrant. Hic enim evidenter traditur duos in Christo esse principales sensus, sive geminam sapientiam. Neque ideo unitas et singularitas personae dividitur, sed juxta duas naturas duas habet sapientias: unam non creatam, sed genitam, quae ipse est; alteram non genitam, sed creatam, et per gratiam ei collatam. Nam et Isaias de eo protestatur (cap. 11, 2: « Requiescit super eum spiritus sapientiae et intellectus etc. » Spiritu ergo sapientiae et intellectus, idest sapientia et intelligentia per Spiritum sanctum gratis data, Christus erat sapiens secundum animam: secundum Deum vero sapiens erat sapientia aeterna, quae ipse est. Et sicut inquantum Deus est, bonus est bonitate naturali, quae ipse est; et iustus iustitia naturali, quae ipse est; ita sapiens est sapientia naturali, quae ipse est. Anima vero ejus sicut bona est et iusta bonitate vel iustitia gratis data, quae ipse vel ipsa non est; ita sapiens est sapientia gratis data, quae ipsa non est. Et licet in Christo gemina sit sapientia, una tamen eademque persona est, quae inquantum Deus est, vel inquantum divina natura est, sapiens est sapientia aeterna, scilicet sapientia ingenta, quae est Pater; et sapientia quae non est ingenta, quae communis est tribus personis; non tamen gemina sapientia: quia non est alia et alia sapientia, sapientia ingenta quae tantum Filius est, et sapientia quae communiter Pater est et Filius et Spiritus sanctus. Inquantum vero eadem persona homo est, idest secundum hominem acceptum, vel inquantum est subsistens ex anima et carne, sapiens est sapientia gratuita. Sapiens est igitur homo sensus, et divinus.

Quomodo intelligendum sit illud: Sensus proficiebat humanus.

Sed ex qua causa illius dicti intelligentia, scilicet: « Sensus proficiebat humanus, » assumenda est? Aperte enim videtur Ambrosius innuere, quod Christum secundum humanum sensum profecerit, et quod infantia ejus expertus cognitionis fuerit, et matrem et matrem ignoraverit: quod nec Ecclesia recipit, nec praemissae auctoritates patiuntur se intelligi. Sed ita sane potest accipi, ut quantum ad visum hominum, et sui sensus ostensionem, Christus proficere dicitur. Proficiebat ergo humanus sensus in eo secundum ostensionem, et aliorum hominum opinionem. Ita etiam patrem et matrem dicitur ignorasse in infantia, quia ita se habebat et gerebat, ac si agnitionis expertus esset.

tres partes: in prima determinat de his quae cum humana natura assumptae; in secunda de his quae per naturam humanam operatus est, dist. 17: *Post praedicta considerari oportet, utrum Christus aliquid voluerit vel oraverit quod factum non sit;* in tertia de morte quam in humana natura sustinuit, dist. 21: *Post praedicta considerandum est, utrum in morte Christi a verbo sit separata anima, vel caro.* Prima dividitur in duas partes: primo determinat de perfectionibus cum humana natura assumptis, quantum ad eam plenitudinem; secundum

DISTINCTIO XIII.

Si Christus secundum naturam hominis in sapientia et gratia proficere potuit, vel profecit.

Præterea sciendum est, Christum, secundum hominem, ab ipsa conceptione, gratiae plenitudinem recepisse, cui Spiritus datus est non ad mensuram (Joan. 5.), et in quo plenitudo Divinitatis habitat corporaliter (Coloss. 2). Ita vero habitavit, ut ait Augustinus (epist. 57.) ad Dardanum, quod omni gratia plenus est. Non ita habitavit in sanctis. Ut enim in corpore nostro inest sensus singulari membrum, sed non quantum in capite (ibi enim et visus est et auditus et olfactus et gustus et tactus, in ceteris vero solus est tactus); ita et in Christo habitat omnis plenitudo Divinitatis, quia ille est caput, in quo est omnis sensus; in sanctis vero quasi solus tactus est (1), quibus spiritus datus est ad mensuram, cum de illius plenitudine acceperunt. Acceperunt autem de

(1) Nicolai in ceteris vero solus est tactus.